

NYELVTUDOMÁNYI MUNKÁSSÁGA.

Brassai legértékesebb és legmaradandóbb hatású tudományos munkássága a nyelvtudomány terére esik. Aki a magyar nyelv alkatába és szellemébe be akar pillantani, aki vizsgálja a gondolat és beszéd egymáshoz való viszonyának pszichológiai alapjait, annak Brassai korszakos magyar nyelvészeti munkásságával meg kell ismerkednie, azt semmiképpen nem mellőzheti. Egész csomó nyelvfilozófiai problémát vetett fel s olyan megoldási módokat kísérelt meg, melyeken még ma sincs túl a nyelvtudomány. A magyar mondattan lényegesebb kérdései és problémái még ma is Brassaihoz vezetnek vissza. A kutatásnak Brassaival még ma is le kell számolnia, akár az ő oldalán, akár vele szemben, állást kell foglalnia.

Brassai nyelvészeti munkásságát tulajdonképpen az iskolai nyelvtanítás pszichologia-ellenes módszertelenségének felismerése indította meg. Alaposan elkészült nyelvészeti kérdésekhez való hozzászólásra s e közben mély betekintést nyert a nyelvek életébe s a nyelvtudomány problémáiba. Foglalkozott a *klasszika-filológiával* is s e téren egy néhány értékes és tartalmas értekezése van, melyeket szempontjai eredetisége jellemez. Ő tőle e téren is lehet tanulni, még a roppant gazdag német filológiai irodalom ismerete mellett is. Foglalkozott *az összehasonlító nyelvtudomány* problémáival is, melynek irodalmát s legjelesebb képviselőit jól ismerte. A *magyar mondattan* terén arra a munkára vállalkozott, amit Bopp az alaktan terén az összehasonlító nyelvtudomány elvei és törvényei alapján olyan mintaszerűen elvégzett. S abban a tudatban és önérzetes meggyőződésben volt, hogy ezen a téren új nyomokon, maga találta ösvényeken jár — nem épen dicstelenül és sikertelenül.

Legnagyobb kedvvel és valóban a nyelv lelke mélyéig ható pillantással foglalkozott azonban a *magyar nyelv problémáival*. A nyelvben nyilatkozó filozófikumot nálunk senki olyan tisztán nem látta, mint ő. Hunfalvy, Budenz, Szarvas Gábor, Simonyi, Volf, Joanovics, hogy Fogarassyt, Imre Sándort, Szvorényit ne is említsem, nagyérdemű, elsőrangú kutatói és tudósai a magyar nyelv

törvényeinek. Brassai nem olyan rendszeres, mint ezek; nem terjed ki a figyelme a vizsgálódás eredményeinek rendszeres összefoglalására, nem ismeri olyan alaposan a régi nyelvet, annak fejlődését, nem tanulja rendszeresen a tájszólásokat és a nép nyelvét; arra igen korán született, hogy a finn-ugor rokon nyelvek tanulásával alapos ismereteket szerezzen. De egyben mindezek felett áll: senki ezek közül nem látta oly tisztán a nyelv, a logika és főképp a pszichologia viszonyát egymáshoz, mint ő. Senki sem tekintett oly mélyen a nyelv szellemébe, mint ő. Ő volt nemcsak nálunk az első, hanem a németeket is megelőzte azzal a felfogásával, hogy a mondatba a logikai szempont eddigi uralmával szemben a *pszichológiai szempontot* kell bevinni, hangsúlyozni és érvényesíteni. A dolgok mélyéig, lényegéig hatoló finom elemző képessége olyan mélységek meglátására tette őt képessé, melyekre kora még nem volt eléggé felkészülve és iskolázva s melyeket csak a nyelvtudomány későbbi fejlődése és haladása tett nyilvánvalóvá. Gondolkodásának ez a filozófiai mélysége és beállítottsága egészen különálló és kimagasló helyet biztosít neki a magyar nyelvtudomány történetében. A magyar mondat kérdésén kívül nagyon behatóan és ismételten foglalkozott a *szórend és a hangsúly* problémájával. E tekintetben is valóságos felfedezés számba menő eredményekre hivatkozhatik.

És nagy felkészültséggel, élénk polemikus vénával, szinte ösztönös biztosságú nyelvérzékkel indította meg a magyar irodalmi és tudományos nyelvbe becsúszott *idegenszerűségek és magyartalanságok elleni küzdelmet*. Ezt a vállalkozását nemcsak Arany János, a magyar költői nyelv utólérhetetlen mestere, hanem a nagyérdemű Hunfalvy is valóságos örömmel és lelkesedéssel üdvözik. A szelid Arany azzal biztatja: ideje, hogy ezek ellen egy erős hang szüntelenül kiáltsa a Carthaginem delendam-ot. Hunfalvy meg karikást szeretne látni Brassai kezében, amely irgalmatlanul és szüntelenül sújtson a magyar nyelv sajátos természetét éktelenítő fekélyekre.

Nyelvészeti munkásságának nem utolsó része az, amely az *iskolai nyelvtanulással és nyelvtanítással* foglalkozik, mellyel már egy előbbi fejezetben foglalkoztunk. Ez a dolog természete szerint a tanító módszer kérdéseivel függ össze, amelyekkel hosszú időn keresztül fényes eredménnyel foglalkozott.

Nyelvészeti munkásságát e szempontok szerint fogjuk tárgyalni:

- I. Küzdelmei a magyartalanságok ellen.
- II. A magyar mondat elmélete.
- III. A hangsúly és szórend.